

УДК 323.1

Тараненко Г. Г.,
кандидат політичних наук, доцент кафедри
міжнародних відносин і зовнішньої політики,
Київський міжнародний університет
(Україна, Київ), khyloko.m@gmail.com

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВРЕГУЛЮВАННІ КОНФЛІКТІВ

Розглянуто роль міжнародних організацій у врегулюванні конфліктів. На основі проведеного аналізу визначено, що міжнародні організації є посутнім фактором миротворчих процесів. При цьому інколи міжнародні організації мають достатньо обмежені можливості для знаходження компромісу з огляду на різкі політико-ідеологічні або економічні розходження у поглядах між конфліктуючими сторонами. Тим не менш, вони відіграють важливу функцію платформи для комунікації між учасниками конфлікту, а також третьої сторони у переговорах.

Ключові слова: міжнародний конфлікт, врегулювання конфліктів, Організація з безпеки і співробітництва у Європі (ОБСЄ), Європейський Союз (ЄС), міжнародні неурядові організації (МНУО), нові транснаціональні актори, посередництво, Організація північноатлантичного договору (НАТО).

Конфлікт є одним з найбільш універсальних і давніх явищ у історії людства. Конфлікти у відносинах між державами почалися від початку виникнення самих державних утворень через низку чинників, зокрема, територіального, економічного, ідеологічного, релігійного, культурно-етнічного. Попри це, досі не існує єдиного універсального засобу запобігання або врегулювання конфліктів.

Нинішні суспільно-політичні реалії та система міжнародних відносин мають специфічні властивості, які також позначаються на характері й перебігу міжнародних конфліктів на сучасному етапі. Зокрема, необхідно відзначити зростання числа потенційних суб'єктів міжнародних конфліктів, до яких можуть відноситися не тільки суверенні держави, але й також міжнародні організації, міждержавні об'єднання та невизнані державні утворення. Окрім того, зростає роль міжнародних організацій як арбітра і посередника у процесі перемовин між конфліктуючими сторонами.

Отже, *проблематика* цього питання викликає значну зацікавленість і варто детальніше дослідити феномен міжнародного конфлікту, щоб ефективніше відповідати на негативний бік подібних проявів, а також визначити роль міжнародних організацій у врегулюванні конфліктів.

Аналіз іноземних та українських джерел на цю тему засвідчує інтерес дослідників до питань міжнародних конфліктів та їхнього врегулювання.

Зокрема, ці питання досліджували Л. Козер, Г. Зіммель, К. Боулдінг, С. Толстов, О. Котелянець, В. Рибак, С. Кара., А. Ротфельд, В. Олейникова, К. Данилюк.

Отже, *метою* цієї статті є дослідження питання міжнародних конфліктів на сучасному етапі й роль міжнародних організацій у врегулюванні конфліктних проявів.

Л. Козер зазначав, що конфлікт – «це боротьба за цінності і права на володіння статусом, могутністю та ресурсами, в якій цілі суперників полягають в нейтралізації одним одного, нанесення йому шкоди або усунення один одного» [1, с. 1]. Г. Зіммель зауважував, що конфлікт виражає не просто зіткнення інтересів, але й дещо більше оскільки виникає на основі ворожості [1, с. 1]. К. Боулдінг визначав конфлікт як «ситуацію суперництва, в якій сторони знають про несумісність їх можливих в майбутньому позицій і в якій кожна із сторін

прагне зайняти положення, несумісне із прагнення іншої» [1, с. 1].

Діяльність багатьох міжнародних організацій, насамперед політичного, безпекового та гуманітарного спрямування, позначена феноменом «обопільного впливу», який сприяє втіленню інтегруючих елементів у політичній, соціальній та гуманітарній сферах [2, с. 1]. Окремі дослідники тлумачать ці процеси як ознаку становлення «міжнародного суспільства», яке більш споріднене та консолідоване порівняно з глобальним співтовариством держав, котрі мають відмінні політичні, правові, цивілізаційні й ідеологічні засади [2, с. 1].

Впродовж останніх років багато міжнародних організацій доклали зусилля для розвитку своїх можливостей у галузі раннього запобігання конфліктним ситуаціям. Наприклад, ООН створила власну Систему раннього гуманітарного запобігання, Європейська комісія спонсорує Мережу запобігання конфліктам; НАТО має унікальні можливості для врегулювання кризових ситуацій [3, с. 17].

Серед багатьох багатосторонніх універсальних, регіональних та галузевих організацій варто відзначити декілька найбільш впливових. Це насамперед ООН та її спеціалізовані установи, ОБСЄ і Рада Європи. Власні програми та проекти здійснює Європейський Союз, а також низка міжнародних економічних організацій, що є асоційованими організаціями ООН (учасники Групи Світового банку та місія МВФ) [2, с. 2]. Окрім того, достатньо успішно функціонують недержавні міжнародні організації [2, с. 2].

Європейський Союз бере активну участь у врегулюванні міжнародних конфліктів. Зокрема, зовнішньополітична активність ЄС на південно-кавказькому напрямку бере початок з 2003 року, коли у підготовленому проекті стратегії «*Безпека Європи у благополучнішому світі*», до числа європейських сусідів було віднесено Вірменію, Азербайджан та Грузію [4, с. 1]. Одним з важливих інструментів впливу на процес врегулювання конфліктів на Південному Кавказі на сучасному етапі для ЄС залишається функціонування Мінської групи ОБСЄ (займається питанням вирішення нагріно-карабаського конфлікту) та створена після російсько-грузинського конфлікту, згідно з планом «Медведева – Саркозі», Моніторингова місія ЄС у Грузії [4, с. 2].

Функціонування міжнародних Місій ООН та ОБСЄ дає Європейському Союзу можливість долучатися до конфліктного врегулювання шляхом використання інструментів впливу, закладених у Європейську політику безпеки та оборони, а також у рамках Європейської політики сусідства із країнами Південного Кавказу, зокрема застосування механізмів гуманітарного, економічного, адміністративно-правового характеру, залучення, в разі потреби, можливостей європейської поліцейського корпусу та європейських сил швидкого реагування [5, с. 1]. Однак, проблема, з якою зіткнувся сьогодні ЄС на Південному Кавказі, полягає в припиненні функціонування Місії ОБСЄ та ООН у Грузії [5, с. 2].

Процес регулювання конфлікту в Нагріному Карабасі характеризується помірним поступом, утім існування платформи для комунікації між конфліктуючими сторонами, яку забезпечила міжнародна організація, означає потенціал для подальшого поживлення переговорного процесу [4, с. 2].

Щодо ролі міжнародних організацій у врегулюванні Придністровського конфлікту Прем'єр-міністр Молдови Павел Філіп зазначив у березні 2016 року, що «підтримка закордонних партнерів сприятиме консолідації зусиль щодо поновлення переговорів з Придністровського врегулювання» [6, с. 1].

Урядовою комісією позначені і пріоритетні напрями в сфері врегулювання конфлікту, серед яких – підтримка відкритого діалогу у форматі «1+1» (між Кишиневом і Тирасполем) та у форматі «5+2» (за участю Молдови і Придністров'я (сторони конфлікту), України, ОБСЄ та Росії (гаранти), ЄС і США (спостерігачі) [6, с. 2].

Що стосується Північноатлантичного альянсу у Декларації Уельського саміту НАТО, виданій главами держав та урядів, які брали участь у засіданні Північноатлантичної ради в Уельсі зазначається, що «Альянс залишається важливим джерелом стабільності в цьому непередбачуваному світі. Разом, як сильні демократії, ми єдині в нашій прихильності до Вашингтонського договору та цілей і принципів Статуту Організації Об'єднаних Націй. На основі солідарності, згуртованості Альянсу та неподільності нашої безпеки НАТО залишається рамковою організацією у трансатлантичному вимірі для забезпечення потужної колективної оборони й найважливішим форумом для консультацій з питань безпеки та прийняття рішень союзниками» [7, с. 1].

Міжнародні організації часто співпрацюють для максимізації ефекту миротворчих зусиль. Наприклад, НАТО та ЄС посилюють співпрацю в сфері кібербезпеки. Між підрозділом НАТО з реагування на комп'ютерні інциденти (NCIRC) і Групою реагування на комп'ютерні надзвичайні ситуації Європейського союзу (CERT-EU) були укладені технічні домовленості з кіберзахисту – здійснюватиметься обмін досвідом та інформацією [8, с. 2]. «Підписання цих домовленостей є важливим етапом у зміцненні нашої співпраці у галузі кіберзахисту з НАТО, яка піда також визначена як один з п'яти пріоритетів у рамках Політики кіберзахисту ЄС», – заявив Педро Серрано, заступник Генерального секретаря Європейської служби зовнішніх дій [8, с. 2].

НАТО також допоможе Європейському союзу у врегулюванні міграційної кризи. Друга постійна військово-морська група НАТО розпочала патрульну діяльність у Егейському морі – вона допомагатиме Європейському агентству з охорони зовнішніх кордонів країн-членів ЄС здійснювати моніторинг нелегальної міграції у регіоні [8, с. 2].

Водночас експерти часто вказують й на відсутність ефективної консолідованої політики безпеки в Європі між НАТО, ОБСЄ, ОДКБ та ГУАМ (у меншій мірі): сьогодні не існує дієвої інституціональної платформи гарантування безпеки, а всі спроби вирішення конфліктів в регіоні відбуваються на рівні домовленостей «великих держав» після невдалих спроб домовитись безпосередньо сторонами конфлікту [9, с. 1]. Отже, на сьогодні сценарій вирішення конфлікту вже має традиційну траєкторію (наприклад, «мінський формат»), який полягає в зупиненні гострої фази протистояння та «відкладенні на невизначений термін» остаточного рішення [9, с. 1]. Вважається, що це свідчить про слабкість і недостатню ефективність системи колективної безпеки в Європі: до тих пір, доки не буде сформована інституційна інфраструктура

безпеки, кількість міжнародних конфліктів буде тільки зростати [9, с. 2].

Порівнюючи можливості та ефективність міжурядових та неурядових міжнародних організацій, доцільно зауважити, що міжурядові структури мають більші фінансові та організаційні можливості, однак спектр засобів впливу, застосовуваних міжнародними неурядовими організаціями, зазвичай значно гнучкіший та динамічніший [2, с. 2].

Учасники таких структур загалом не мають узгоджувати свої заходи з урядовими відомствами та шукати консенсус між підходами різних національних урядів, як це передбачено процедурними нормами ОБСЄ, НАТО, ЄС та інших міждержавних інституцій [2, с. 2].

Щодо стосується нашої держави Україна має статус засновниці ООН та досвід безперервного членства впродовж 69 років, бере участь у більшості універсальних міжнародних договорів, депозитарієм яких виступає Генеральний секретар ООН, та низці керівних органів і спеціалізованих установ системи ООН [2, с. 3]. З липня 1992 року українські військові підрозділи були задіяні у багатьох операціях ООН з підтримання миру [2, с. 3].

Стосовно нинішньої суспільно-політичної ситуації у Україні та продовженням озброєного конфлікту експерт-міністр закордонних справ Польщі, професор Адам Даніель Ротфельд, уродженець Львова, вважає, що саме ОБСЄ може стати посередником у конфлікті в Києві [10, с. 1].

Таким чином, у результатах дослідження можна констатувати, що міжнародні організації відіграють достатню вагому роль у питаннях врегулювання міжнародних конфліктів. На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що міжнародні організації є майданчиком комунікації та важливим фактором миротворчих процесів, а отже цей ресурс має активно використовуватися державами для ефективного врегулювання існуючих конфліктів. Утім, варто зауважити, що деколи міжнародні організації мають достатньо обмежені можливості для знаходження компромісу з огляду на різкі політико-ідеологічні або економічні розходження у поглядах між конфлікуючими сторонами. Також ця ситуація безпосередньо пов'язана з принципом невтручання у внутрішню політику суверенних держав. З огляду на це варто зазначити, що міжнародні організації відіграють важливу функцію платформи для комунікації між учасниками конфлікту, а також третьої сторони у перемовинах.

З цим пов'язані подальші перспективи дослідження, які стосуються визначення оптимальної ролі міжнародних організацій для ефективного врегулювання міжнародних конфліктів на сучасному етапі.

Список використаних джерел

1. Олейникова В. Ю. Геополітичні конфлікти та шляхи їх подолання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/15_NPN_2009/Politologia/44555.doc.htm
2. Толстов С. Діяльність міжнародних організацій в Україні: загальні тенденції та орієнтири / Толстов С. // Віче. – 2015. – №4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/4590/>
3. Передбачення кризи. Врегулювання кризових ситуацій. НАТО Ревю. – 2002. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nato.int/docu/review/pdf/i4_uk_review.pdf
4. Котелянець О. Миротворчі місії у процесі врегулювання конфліктів на Південному Кавказі: досвід для України. – 2015.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://politcom.org.ua/?p=8118>

5. Данилюк К. Роль Європейського Союзу у врегулюванні конфліктів на території Грузії. – 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2014/rol-evropejskoh-soyuzu-u-vrehulyuvanni-konfliktiv-na-terytoriji-hruziji/>

6. Перемовини щодо Придністров'я можуть відновити в квітні. – 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.newsru.ua/world/02mar2016/peregovorypridnestrovia.html>

7. Декларація Уельського саміту, видана главами держав та урядів, які брали участь у засіданні Північноатлантичної ради в Уельсі. – 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_112964.htm?selectedLocale=uk

8. Рибак В. Конференція НАТО: про Східну Європу, кібербезпеку, міграційну кризу та Грузію. – 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/World/158387>

9. Кара С. Проблема «заморожування» конфліктів: причини, особливості, перспективи. – 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Politics/138471>

10. Ротфельд: Платформою для врегулювання конфлікту в Україні може стати ОБСЄ. – 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.polradio.pl/5/39/Artykul/162803#sthash.K3cZU6Vt.dpuf>

References

1. Olejnykova V. Ju. Geopolitychni konflikty ta shljahy i' h podolannja [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.rusnauka.com/15_NPN_2009/Politologia/44555.doc.htm

2. Tolstov S. Dijal'nist' miznarodnyh organizacij v Ukraini: zagal'ni tendencii' ta orijentyry / Tolstov S. // Viche. – 2015. – №4. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.viche.info/journal/4590/>

3. Peredbachennja kryzy. Vreguljuvannja kryzovyh situacij. NATO Revju. – 2002. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.nato.int/docu/review/pdf/i4_uk_review.pdf

4. Koteljanec' O. Myrotvorchi misii' u procesi vreguljuvannja konfliktiv na Pivdennomu Kavkazi: dosvid dlja Ukrainy. – 2015. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://politcom.org.ua/?p=8118>

5. Danyluk K. Rol' Jevropejs'kogo Sojuzu u vreguljuvanni konfliktiv naterytorii' Gruzii'. – 2014. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://naub.oa.edu.ua/2014/rol-evropejskoh-soyuzu-u-vrehulyuvanni-konfliktiv-na-terytoriji-hruziji/>

6. Peremovny shhodo Prydnistrov'ja mozht' vidnovyty v kvitni. – 2016. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.newsru.ua/world/02mar2016/peregovorypridnestrovia.html>

7. Deklaracija Uel's'kogo samitu, vydana glavamy derzhav ta urjadiv, jaki braly uchast' u zasidanni Pivnichnoatlantychnoi' rady v Uel'si. – 2014. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_112964.htm?selectedLocale=uk

8. Rybak V. Konferencija NATO: pro Shidnu Jevropu, kiberbezpeku, migracijnu kryzu ta Gruziju. – 2016. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://tyzhden.ua/World/158387>

9. Kara S. Problema «zamorozhuvannja» konfliktiv: prychny, osoblyvosti, perspektyvy. – 2015. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://tyzhden.ua/Politics/138471>

10. Rotfel'd: Platformoju dlja vreguljuvannja konfliktu v Ukraini mozhe staty OBSJe. – 2014. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.polradio.pl/5/39/Artykul/162803#sthash.K3cZU6Vt.dpuf>

Taranenko A. H., PhD (Candidate of Political Sciences), Associate Professor of International Relations and Foreign Policy Department, Kyiv International University (Ukraine, Kyiv), khyiko.m@gmail.com

Role of international organizations in conflict resolution

The article examines the role of international organizations in resolving conflicts. Based on the conducted analysis it is determined that international organizations are a significant factor of peace processes. International organizations at times have quite limited possibilities for finding a compromise with regard to dramatic political, ideological or economic differences in opinions of parties. However, they perform an important function of a communication platform for conflict participants and third parties in negotiations.

Keywords: international conflict, conflict resolution, the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE), European Union (EU), international non-governmental organizations (INGOs), new transnational actors, mediation, North Atlantic Treaty Organization (NATO).

Taranenko A. G., кандидат политических наук, доцент кафедры международных отношений и внешней политики, Киевский международный университет (Украина, Киев), khyiko.m@gmail.com

Роль международных организаций в урегулировании конфликтов

Рассмотрена роль международных организаций в урегулировании конфликтов. На основе проведенного анализа установлено, что международные организации являются существенным фактором миротворческих процессов. При этом иногда международные организации имеют достаточно ограниченные возможности для нахождения компромисса в виду резких политико-идеологических или экономических расхождений во взглядах между конфликтующими сторонами. Тем не менее, они выполняют функцию платформ для коммуникации между участниками конфликта, а также третьей стороны в переговорах.

Ключевые слова: международный конфликт, урегулирование конфликтов, Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе (ОБСЕ), Европейский Союз (ЕС), международные неправительственные организации (МНПО), новые транснациональные акторы, посредничество, Организация Североатлантического договора (НАТО).

УДК 323.1

Філатов Б. А., кандидат юридичних наук, член політичної ради політичної партії «Українське об'єднання патріотів», м. Дніпропетровськ (Україна, Дніпропетровськ), bfilatow@i.ua

ПОЛІТИЧНА ДОКТРИНА СУЧАСНОГО ПАТРІОТИЗМУ: ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ІНСТИТУЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Розглядається зміст сучасних політичних доктрин патріотизму як політичного явища у контексті демократичних трансформацій. Особливу увагу надано інституційному значенню патріотизму як чинника консолідації суспільства. Розглядаються інституційні детермінанти значення патріотичних цінностей для формування й функціонування демократичних політичних інститутів. Аналізуються підходи до оцінювання патріотизму як чинника стимулювання добровільної політичної участі громадян в умовах сучасної України. Метою цієї статті є аналіз пояснювального потенціалу політичних доктрин патріотизму як чинників інституційних перетворень у суспільствах нових демократій, та формулювання основних складових партійної політичної програми патріотизму як чинника інституційних перетворень. Методами статті є компаративний аналіз, а також метод ретроспективного аналізу, які дозволили встановити рівні політичного значення патріотизму на різних етапах еволюції політичної системи. У межах висновків зазначається, що патріотизм здатний як мобілізувати населення до конструктивної політичної дії і участі, так і сприяти формуванню нових інститутів, здатних вирішити нагальні завдання трансформаційного суспільства.

Ключові слова: політичні доктрини, демократичні політичні інститути, політичне виховання, громадсько-політичні об'єднання, громадянське суспільство, демократичні цінності.

Політичні перетворення в Україні й світі змушують науковців шукати оптимальну інституційну структуру, яка здатна забезпечити прийняття необхідних політичних рішень та створити основи політичної стабільності в умовах демократії. Сучасні політичні науки для вирішення завдань оптимізації інституційної структури та укріплення демократії спрямовують зусилля на встановлення ресурсів оптимальної конфігурації взаємодії між політичними партіями та громадськими (неурядовими) організаціями, інститутами місцевого самоврядування тощо. Водночас тенденція до корумпованості політичних еліт у перехідних державах змушує шукати спільне підґрунтя для широкої ідейної консолідації суспільства. Особливо актуальною ця проблема є для сучасної України, в якій події Євромайдану спонукали громадянське суспільство до активних дій і відстоювання вимог щодо реформування країни. Досвід багатьох країн світу засвідчив, що динаміка взаємодії у межах консолідації політичних інститутів залежить від спільного бачення громадянами перспектив розвитку